I. Charakteristika současné obce

Poloha a postavení obce

Obec Šeberov sestává ze dvou historických osídlení. Jedno nese jméno Šeberov a druhé Hrnčíře. Moderní doba ponechala v úředním pojmenování označení obce pro Šeberov, zatím co Hrnčíře charakterizovala jako osadu. Spravedlivé však je do titulu kroniky zařadit obě historická jména. Dějiny zachycené v kronice také sledují osudy obou obcí. V textu vztahujícím se k novějším dobám však bude přirozeně na možných místech někdy užíváno i společné úřední jméno Šeberov.

Šeberov leží severněji a Hrnčíře jižněji. Tradice dělila ještě Šeberov na dolejší ves a hořejší ves. Katastrem sousedí Šeberov - Hrnčíře na západě s Kunraticemi a na severu s Chodovem, tedy dnes vlastně s jižním městem. Východně má obec hranice s Újezdem a jeho osadou Kateřinkami, dále s Průhonicemi, dolů s osadou Rozkoš a dvorem Draxdy. Na jihu v sousedství leží Zdiměřice, osada Úsnic a obec Vestec.

K 1. červenci 1974 se obec stala součástí aglomerace hlavního města Prahy a r. 1991 získala postavení městské části. Nachází se od té doby v jihovýchodním segmentu Prahy, při samých hranicích jeho území. Vestec, Zdiměřice, Draxdy, Rozkoš a Průhonice leží za hranicemi hlavního města, ve středočeském regionu. Jsou součástí okresu Praha - západ. Od připojení k hlavnímu městu tvořil Šeberov s Hrnčíři součást obvodu Praha 4, právě nyní však bylo jednáno o jeho rozčlenění na nové celky.

Spojení obou částí celku, Šeberova a Hrnčíř, zajišťuje silnice, která směrem na sever míří do jižního města. Před jeho poměrně nedávným vznikem vedla do staré obce Chodova, dále k Bohdalci a k historické Pra-

ze. Na jih pokračuje táž silnice ke Zdiměřicím, ale užívanější je její odbočka na Vestec a ke státní silnici, zvané stará Benešovská. Mezi Šeberovem a Hrnčíři, blíže k druhé části, křižuje tuto komunikaci jiná, směřující od severozápadu k jihovýchodu. Přichází od centra Prahy přes Kunratice a pokračuje dále na Dobřejovice, s odbočkami a spojením do Průhonic, Říčan a mnoha dalších míst. Nedávná doba přinesla vznik dálnice D1 Praha - Brno, jejíž trasa míjí Šeberov na severovýchodě.

Katastrální obec Šeberov s osadou Hrnčířů měly koncem první republiky 405,56 ha polí, 48,53 ha luk, 7,49 ha zahrad, 13,35 ha rybníků, 5,09 ha pastvin, 3,69 ha nezastavěných ploch a 11,70 ha neplodné půdy. Vývoj těsně před a zejména po 2. světové válce znamenal zásahy do katastru jak z hlediska jeho velikosti, tak i z hlediska využití půdního fondu. V současnosti má tedy katastr obce rozlohu

Přestože je Šeberov již dvacet roků součástí Prahy, zachovala si městská část kolem své hlavní ulice do značné míry svébytný starší ráz. Je výrazně odlišný od soustředěné zástavby centra Prahy. V poslední době zastupitelstvo městské části odmítlo plán panelové zástavby typu sídliště, koncipovaný ještě v 70. letech. V zázemí hlavní ulice, uprostřed zahradní zeleně zasto po několik desetiletí vyrůstá celá řada rodinných domů a vil. Ráz krajiny a zástavby dodává obci charakter místa příjemného pro bydlení a život.

Půda, fauna a flóra

Místní lehké půdy se vytvořily větráním břidlice, která zde tvoří podloží. Mají střední bonitu. V podstatě rovinatý charakter krajiny, s naprostou převahou polí doplněných o rybníky, umožňuje na všechny strany dobrý výhled. Rozkládá se v nadmořské výšce kolem 290 m, s nepatrným sklonem půdy od východu k západu. Nejvyšším vrcholem je chodová na území jižního města (320 m n. m.)

Plošina, na níž se nachází Šeberov i Hrnčíře, je rozložena od údolí Vltavy u Točné až k údolí Botiče. V historii představovala rozsáhlou prameništní oblast. Vystupovaly na ní četné prameny, dnes z valné většiny podchycené do rybníků a melioračních struh. Malá, dodnes dochovaná část rozsáhlého původního ekosystému se nachází právě na katastru obce. Byla označena za chráněný původní výtvor. Jde o komplex luk a rybníků, zvaný dříve Hrnčířsko-šeberovské rybníky a louky, dnes Hrnčířské louky. Míval rozlohu 15 ha, postupně byl rozšířen na plochu o rozloze 29, 53 ha.

Chráněné území se nachází v prostoru mezi Hrnčíři a Šeberovem. Zahrnuje soustavu rybníků, z nichž největší jsou Hrnčířský, u Šeberova pod školou Mejnský a za vsí při polní cestě na Lada ještě Brůdek. U Hrnčíř pod ovčínem do oblasti náleží menší rybník Sládkovský a jeho větší, ale bezejmenný soused.

Rybníky jsou místní chloaba. Vredeným výčtem není jejich počet ukončen. Uprostřed Šeberova je dále rybník Kovářský, v dolejší vsi za č. 11 a 7 Šmejkal, při silnici ze Šeberova do Hrnčíř Jordánek. Za silnicí z Hrnčíř do Kunratic se nachází rybník Olšanský a v Hrnčířích pod č. 12 je vedle silnice malý rybník Šmatlík. Směrem do Kunratic se nalézá největší rybník Šeberák, který ale náleží již do kunratického katastru.

V okolí rybníků se vytvořily druhově bohaté ekosystémy vlhkých luk. Chlubí se hojnou pobřežní a vod-

ní vegetací. Roste zde řada druhů trav, zejména kostřavy, mědyněk a jílek, dále ostřice, sítiny, dřípel lesní, pcháč šedý a zelinný, rdesno hadí kořen, řebříček bertrám. Vzácněji lze nalézt upolín nebo vrbu plazivou, žlutuchu žlutou, starčeka vodního a dva chráněné druhy kosatců, kosatec sibiřský a žlutý. Na loukách a okrajích polí je zastoupen jitel luční a vzrostlý, šídlovník, krvatec sedmikvětý, kerman kovec, pryskyřník, sítel, hrachor, pelyněk, štovík, rdesno, kakost, vikev a jitrocel, svlačec, smetanka, podběl, chrastavec a lebeda, bodlák, hluchavka bílá, kopřiva i lopuch.

Původní porost stromů, dubohabrová doubrava, již dávno vymizel. Naproti rybníčku Smalíčku při silnici stávala řada mohutných kaštanů, nedaleko Hladkovského rybníka vlašské topoly, u Mlýnského rybníka se bylo vrba. Další uměle vysazené staré a památné stromy jsou uvedeny v následující kapitole, zahrnující památky.

Rybníky, zejména ty v chráněném komplexu, jsou významným útočištěm i hnízdištěm vodního ptactva. Na tahu je zde možné pozorovat kulíky, jespáky, vodouše, pisátky, slípky a další. Hnízdí zde divoké kachny březňačky, lysky a velikostí dominují labutě. Vodní rostliny kanadský vodní mor a stulka plovoucí jsou dokladem dobré vody. V rybnících se chovají kapři, vyskytovali se líni, okouni, štiky a někdy i úhoř.

Z ptactva je v okolí obce dále možné spatřit čejku, hrdličku, kukačku, vlaštovku, jiřičku, konipase, kosa, rákosníky, pěnice, pěnkavy a strnady. Z drobných savců se vyskytuje myška drobná, na kterou číhá z lítajících dravců zejména pošolka.

Rybníků bývalo dokonce ještě více. V louce mezi Šeberovem a Kateřinkami, kde se dodnes říká „V černým rybníce", svědčí místní jméno i zbytek hráze o zaniklém vodním díle. Obdobně v lukách nedaleko kanalických koryt bylo před 1. světovou válkou vykopáno z bývalé hráze rybníka poměrně zachovalé

Památné stavby, sochy a památníky

Kostel sv. Prokopa v Hrnčířích

Ve středu osady Hrnčíře se tyčí nevelký starý kostelík s jehlancovitou věžkou. Jde o kostel sv. Prokopa, filiální chrám kunratické farnosti. V posledních letech byl stavebně zajištěn a kvalitně opraven. Je obklopen zdí, ohraničující prostor prastarého hřbitova (viz. zvláště). Objekt je tak prostá stavba, že její datování činí obtíže. Zdivo je kompletně z lomového kamene, bez opracovaných detailů. Podle půdorysu, který je orientován k východu, může jít jak o románské, tak o gotické založení. Nejstarší písemná zpráva o plebánovi v Hrnčířích říká, že zde byl již kolem r. 1360. To je nepřímá zmínka také nejstarší o kostele.

Kostel sv. Prokopa v Hrnčířích podle foto před r. 1898.

Loď je v půdorysu obdélná, stejně jako presbytář. Věž úhle ukončený je pozdější přistavěna před loď a presbytář. Věž je mladší. Presbytář i loď mají kónické stropy. Podle A. Podlahy jde o románskou stavbu, D. Líbal ji považuje za pravděpodobně románskou, ale E. Poche a ostatní autoři novější doby kladou její založení do poslední třetiny 13. století.

Nejstarší inventář a výzdoba kostela se nedochovaly, nynější představují památky 18. a pozdějších století. Hlavní oltář je barokní. Nalézá se na něm obraz sv. Vojtěcha, přestože je kostel zasvěcen sv. Prokopu. Patrně sem byl oltář odněkud darován. Byl totiž nahoře zkrácen, aby se sem vešel. Patron chrámu byl na oltáři vyznačen tím, že bylo nad tabernakulem postaveno jeho ze dřeva řezané poprsí. Pochází asi z 18. století. Nad brankami stojí sochy sv. Floriana a sv. Václava.

Boční oltářiky jsou rozvilinové, z první pol. 18. století.

Na jednom z nich je obraz Nanebevzetí P. Marie a nahoře menší obrázek Nejsv. Trojice, na druhém obraz sv. Mikuláše a nahoře sv. Doroty. V lodi visí na stěně oválné, ze dřeva řezané reliefní popsí jana Nepomuckého.

Dvůr a tvrziště v Hrnčířích

V poměrně těsném sousedství kostela sv. Prokopa se zřejmě nacházela hrnčířská tvrz. Při ní mušno předpokládat také původní hrnčířský dvůr. O tvrzi, stejně jako o rytířském sídle se činí písemná zmínka až v době jejího zániku. Došlo k němu za třicetileté války. R. 1654 byla již popisována jako pobořená. Její počátky lze hledat nejpozději v 16. století, ale možná souvisejí se vznikem kostelíka. Proto je možné uvažovat o vzniku tvrze už ve 13. století. archeologický průzkum ale zatím nebyl prováděn.

Šeberovský dvůr a bývalá tvrz

Prostranný dvůr v zatáčce silnice má nejspíše zajímavou historii. Vždyť ve 14. století žil vladyka píšící se po Všeborově - Šeberově, měl zde tedy dvorec nebo tvrz. Je zajímavé, že v obci se udržela tradice o údajném „Ichově dvoře", který měl stát v sousedství dnešního dvora, v ulici Pod rozvodnou. Doloženo je, že vladyka Daniel Švik z Lukonos vybudoval na přelomu 16. a 17. století v Šeberově svoje sídlo, které v 17. století využívali a možná přestavěli Michnové z Vacínova. Vlastní tvrz ale později zanikla.

Dvůr byl jistě upravován i za Golčů z Golče v následujícím století, kdy již tvrz dávno ztratila svoji funkci. Od r. 1923 byl Šeberovský dvůr majetkem města Prahy, s jeho nynějšími držiteli vede obecní úřad pracná jednání o navrácení majetku obci. Přes silnici se nacházejí objekty, které sloužily jako tzv. dvorské stáje.

Špýchar v Ďáblově

Sýpka, tradičně zvaná špýchar, představovala vrchnostenskou a důležité zařízení pro místní držitele tzv. kontribučenských statků. Byla v r. 1822 „nově" postavená.

Ovčín a zaniklý dvůr v Hrnčířích

Naproti dnešnímu hřbitovu přes silnici stojí bývalý starý panský ovčín. O málo níže podle místní tradice stával dvůr Dolní či Dolení Hrnčíře, o němž existují historické doklady z minulých staletí.

Ovčín je následovníkem dvora. Kdysi patřil k majetku kunratického panství a později velkostatku, od r. 1923 v majetku města Prahy. Na jednom trámu krovu je vysekán rok 18 . Vedle ovčína bývalo obydlí pro ovčáka. Objekt byl v posledním desetiletí renovován k jiným účelům.

Panská hospoda v Ďáblově č. 1 a 1a

Hospodu, původně panskou, koupil r. 1786 od vrchnosti Matěj Nedvěd za 230 rýnských zlatých. Objekt byl později rozdělen na dvě domovní čísla. Na starém chlévě v č. 1a býval letopočet 1808.

Panská hospoda v Hrnčířích č. 6

O objektu se činí časté zmínky v zápiscích kunratického vrchnostenského archivu již od 18. století. Sloužil jako hostinec ještě ve 20. století.

Stará škola v Hrnčířích č. 9

Proti kostelu a dvoru stojí za silnicí stará školní budova. Přes svoji prostotu, do určité míry i proporci, představuje cennou památku původního českého školství. Přízemní objekt pochází z r. 1818, učebna byla

od východu vlevo. Na pravé straně se nacházel byt učitele. V budově, stojící do začátku 20. století na této straně silnice o samotě, se vyučovalo do r. 1904.

Hrnčířská lípa

Před hrnčířským dvorem stojí prastará lípa. Pamatuje jistě dobu císařovny Marie Terezie a snad i její samostatnou, když navštívila r. 177 kunratické panství. Spíše však je spojena s životem osady, s osudy mnoha generací místních obyvatel.

Socha sv. Jana Nepomuckého v Šeberově

Před, vlastně proti domu čís. 1, stojí socha Jana Nepomuckého. Jde o ušlechtilou sochařskou práci, která zde stála již r. 1786.

Zvonice na věži kostela sv. Prokopa v Hrnčířích

Zvony na kostelní zvonici byvaly tři. První byl podle nápisu ulit od Fridricha Michaela Ichenfelda. Další dva nesou letopočet 1838.

Zvonička v Šeberově

Zvonička ze slivenecského mramoru před č. 65 byla postavena v r. 1890. Předcházela jí ovšem zvonička starší, nejspíše dřevěná, jaká je doložena pro 19. století v blízkých Litochlebech i jinde v okolí.

Zvonek pocházel zřejmě z původní zvoničky, neboť nesl nápis s letopočtem, předcházejícím datu na dříku kamenné zvoničky: „Léta Páně 1873 jest nový a dávaný za obecn. starosty Čeňka Nedvěda, majitele čís. 1. do w Šeberově. Přelit od dcery Karla Bellmanna Anny v Praze."

Památníky padlých v 1. světové válce

Šeberov

Památník byl odhalen 2. října 1921. Žulový balvan o váze asi 50q pochází od Šedobrovic. Kolem byl zřízen plot z drátěného pletiva na cementových sloupcích. Do balvanu je zasazena syenitová deska s nápisem:

na paměť
ve světové válce 1914-1918 padlým vojínům - vdčiní občané

František Černý * 1888
Emanuel Prázl * 1888
František Prázl * 1871
Josef Navrátil * 1889
Jaroslav Novák * 1894
Dr. Josef Novák * 1877
Václav Novák * 1875
Václav Padevět * 1891
Antonín Řechka * 1895
Stanislav Tax * 1884
Václav Ulrych * 1885
Josef Vorel * 1895
Josef Vodrážka * 1888

Čtyři lípy kolem byly zasazeny již 4. května 1919 na oslavu zřízení našeho samostatného státu. Jedna lípa dostala jméno masarykova, druhá Wilsonova, třetí je Lípou legionářů a čtvrtá byla zasazena na počest všech, „kdož jakýmkoli způsobem se zasloužili o naši samostatnost."

Dvě řady akátů u památníku a podél dvora dala vysázet obec v r. 1929 na počest desetiletého trvání republiky.

Hrnčíře

Pylon z umělého kamene, se skulpsurou sokola ve vrchní části, zřídili hrnčířští občané. Byl odhalen 30. 10. 1921. Stojí na malém náměstíčku před kostelem. V jeho sousedství roste starobylá lípa (viz o ní výše).

Pylon nese text:

1914 - 1918

Za vlast padli - dobyli svobody.

František Holeš * 25. XI. 1873 - + 5. VI. 1915
Josef Procházka * 7. IV. 1887 - + 10. XII. 1918
František Dvořáček * 7. IX. 1888 - + 11. XI. 1914
Vincenc Podroužek * 12. II. 1891 - + 1. XI. 1918
Václav Váňa * 18. XII. 1891 - + 23. VII. 1916
Antonín Skružný * 3. I. 1893 - + 3. VIII. 1915

Hřbitovy

Původní, prastarý hřbitov hrnčířské farnosti a lokálie se rozkládal kolem kostela sv. Prokopa (viz dříve). Dodnes jeho obvod vyznačuje ohradní zeď s barokní bránou. Poslední byla na starý hřbitov pochována dne 12. 6. 1896 anna Doubíčková, porodní bába ze Štěrova, stará 85 let.

Vedle křižovatky silnice Štěrov - Hrnčíře a Kunratice - Dobřejovice se rozkládá současný hřbitov. Ukládají se sem těla a popel zemřelých z obcí a osad Štěrova - Hrnčíř, Drazd, Ždiměřic, Vesce, Šatalky a Kašťánek. Hřbitov byl předán svému účelu 29. 7. 1896. První na nový hřbitov byla pohřbena 2. 8. 1896 Marie Skřivanová, manželka rolníka ze Vesce, zemřelá ve věku 65 let.